

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. XXII. Opinio, quæ damnati prodigium intra privatas defuncti ædes coram paucis evenisse statuit, proponitur, et, an velut inepta noviterque conficta repudianda non sit, examinatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A sione fidei, a sancto Brunone animam efflante edita, e lectionibus Breviarii rescindere, non aliam ob causam, quam quod ex utraque facta fuissent nimium longiuscule, ut postea sapientissimi censores causam rescisionis sciscitantibus declararunt.

verba manifestant.

571 Et revera, si tamquam fabulosa e Breviario tunc sublata fuisset, cur postea aliis Breviariis, annis MDCXLVIII et MDCLII recens editis, restituta fuisset? Cur quotidie doctores Legendas Sanctorum suis chirographis comprobant, in quibus Vita Sancti Brunonis cum ejusdem spectaculi narratione describitur? Id certe ab eis sic agitur et a sacra Rituum Congregatione sinitur, quia nihil in hac narratione fidei contrarium deprehenditur. Juxta quod idem magister Gerson loco citato censuit, Vitas Sanctorum contineri sub sexto gradu veritatum credendarum. « Respicit, » inquit, « iste gradus Legendas et miracula Sanctorum, Vitas Patrum, visiones devotarum personarum, recitationes et opiniones sacrorum doctorum, » quæ omnia suscipit Ecclesia et legi permittit, « non quod determinet, talia de necessitate salutis esse credenda, sed quia proficiunt ad commovendos affectus pios fidelium et in ædificationibus ipsorum, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nesciatur illud certitudinaliter esse verum. » Hæc Gerson, qui cum superius dixisset in genere, « in sexto gradu collocandas esse veritates illas, quæ tantummodo faciunt ad nutriendam, et fovendam devotionis religiosam pietatem, » hic, quænam sint illæ in specie, declarat, « Legendæ » scilicet, « etc. » et Miracula Sanctorum, Vitas Patrum, Visiones etc., quæ omnia inter veritates collocantur et pro talibus recognoscuntur, et censentur ab Ecclesia, quæ illa legi permittit, neminem tamen cogens ad ea credenda, sicut cogit ad Biblia, sed legi permittit, non prohibendo, nec, ut credantur esse vera, præcipiendo. Et quidem permittit legi, « Quia, ut ait Gerson, » proficiunt ad movendos affectus pios fidelium et in ædificationibus ipsorum. « Et hoc cum tali conditione, » Dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nesciatur illud certitudinaliter esse verum.

pro certo habetur.

C 572 Vitas igitur et miracula Sanctorum, visionesque et miracula hujusmodi justa effatum domini Gersonis permittit Ecclesia legi et inter veritates reponit, id est, vera esse judicat et non falsa, quamvis « non determinet, talia de necessitate salutis esse credenda, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum. » Hoc autem de damnato homine miraculum sive res mirabilis ad Legendam sancti Brunonis spectat, et nihil in eo « De certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nesciatur illud certitudinaliter esse verum. » Ergo juxta magistri Gersonis regulam, ab Ecclesia receptam, inter veritates est reponendum. Ita hæcenus Cartusianus noster anonymus, Parisiensis prodigio vix quidquam amplius, quam nos ei attribuiamus, postulans attribui. Postulat enim dumtaxat, id reponi inter veritates, quæ dubii solummodo nominis veritates sunt, quæque unice rebus seu assertionibus conveniunt, nec certo veris, nec etiam certo falsis. Atque hac quidem in re Cartusianum nostrum inter et nos apprime convenit, utpote qui pariter prodigiosam illam historiam nec certo veram, nec etiam, contra ac ex dictis

Octoberis Tomus III.

Launoius facit, certo falsam asserimus. Verum id etiam nos inter et eundem Cartusianum nostrum discriminis intercedit, quod hic utique luctuosum eventum, utpote quem et ab Ecclesia (quod tamen secus habet) verum judicari, et ab universo Ordine Cartusiensi per sexcentos annos ad suam usque ætatem constanter, perseveranter et unanimiter certum et verum creditum affirmat, pro verosimili ut minimum debeat habere, nos autem eundem pro parum verosimili, ne dicam, pro verosimiliter falso, habeamus, si nempe publice is coram infinita propemodum populi multitudine evenit, prout evenisse statuit, quam huc usque discussimus, opinio. Ceterum Ecclesia, quod contra Cartusianum nostrum anonymum bene notandum, Vitas, Miracula etc. Sanctorum, dum ea legi permittit, hoc ipso vera non judicat. Expendamus modo, quid de luctuosa historia censendum sit in opinione eorum, qui eam intra privatos domus defuncti parietes, paucis dumtaxat hujus amicis, hosque inter S. Brunone ejusque aliquot sociis presentibus, nec tribus nec diebus diversis, sed uno eodemque evenisse statuunt.

ACTORUM
C. B.

E § XXII. Opinio, quæ damnati prodigium intra privatas defuncti ædes coram paucis evenisse statuit, proponitur, et, an velut inepta noviterque conficta repudianda non sit, examinatur.

Cartusianus noster anonymus, qui doctoris damnati prodigium, si publice factum adstruatur, pro certo ex jam nunc dictis non habet, veritati id indubie consonum, si, non publice, sed intra privatas defuncti ædes coram paucis dumtaxat accidisse statuatur, existimare videtur; in hoc autem casu feralem historiam, variis adjunctis, quæ apud alios scriptores reperiuntur, hujusque ex jam dictis verosimilitudini plurimum officiant, omissis ac resectis, ita concipiendam proponit: Anno MXXXII quidam homo scientia et vitæ probitate, ut ex indicibus externis apparebat, spectabilis, Parisiis defunctus est, qui, cum domi, donec ad ecclesiam efferretur, ab amicis preces pro suæ animæ refrigerio funderentur, e feretro caput attollens, voce terribili ter repetita se justo Dei judicio accusatum, judicatum ac tandem condemnatum declaravit. Quo audito perterrefactus ac compunctus magister Bruno tunc præsens, adjunctis sibi sociis, quorum quidam eidem adfuerant spectaculo, seculi fugam piis suis adhortationibus persuadens in desertum Cartusiæ aufugit anno MXXXIV. Ita ille, mox etiam subdens: Re sic considerata, non est sane, quod quis miretur silentium auctorum cœvorum, qui hujus historiæ non meminissent. Neque etiam nobis exprobrari potest, quasi novam hujus prodigii narrationem commiscamus, cum in ea nihil proferamus, quod non apud vetustiores auctores scriptum reperitur. Omnes siquidem conveniunt, virum doctum, cum in speciem pie vixisset et obiisset, in feretro positum ter caput sustulisse et stupentibus, qui aderant, trina vociferatione se damnatum renuntiasset.

Opinio, quæ damnati prodigium, non publice,

AUCTORE
C. B.
sed intra pri-
vatas defun-
cti aedes co-
ram paucis
evenisse, sta-
tuit.

574 Quidam referunt, tale spectaculum non in ecclesia, sed in aula domus ejusdem defuncti evenisse. Quidam non tribus diebus, sed eadem die, eodemque recitationis Officii tempore trinam vocem rediisse. Alii narrant, amicos, non vero multitudinem hominum, praesentes fuisse, inter quos erant Bruno et quidam ex sociis, qui cum eo postea seculo nuntium remiserunt. Haec Cartusianus noster anonymus; ei autem haec in re jam praeverat Innocentius Le Masson supra laudatus, in Ordinis sui Annalium libro 1, cap. 1, num. 5, et seq. sic scribens: Circa historiam illam doctoris, ut vulgariter dicitur, damnati non modicæ inter criticos ortæ sunt difficultates, aliis verissimam, esse asserentibus, aliis fere inter aniles fabulas illam referentibus; aliis vero dicentibus, historiam veram quidem esse in substantia, sed variis circumstantiis auctam fuisse, quæ fabulis non sunt absimiles. Inter quas maxime reperitur trina illa ad tres dies diversos remissa deliberatio circa statum defuncti, per cadaveris exanimis ora clamantis dignoscendum, dum interim hora congrua repeterentur caeremoniæ funerales, precesque pro defunctis ab Ecclesia institutæ, et sic rumore se per totam civitatem spargente, quisque libere posset ad spectaculum illud videndum convenire, acsi ex condicto per tres illos distinctos clamores, dum eadem verba « Responde mihi » repeterentur, redeuntes, Deus debuisset signum dare per os cadaveris loquentis, quo potuisset unanime ab adstantibus de defuncti damnatione ferri judicium. Id tentare Deum volentium est, quod ideo ab episcopo nunquam fuisset permissum, maxime in illa florentissima civitate, quæ tot doctis et sapientibus viris abundabat.

proponitur:
hæc, cum
substantia

575 Quidquid sit de tertia illa opinione, quæ plausibilior videtur; nam abstrahendo circumstantias a substantia historiae, et dicendo rem istam inter privatos parietes domus defuncti evenisse, ubi sanctus Bruno et ejus socii pensum charitatis circa corpus exanime chari sibi defuncti recitando Officium Defunctorum persolvebant, quo durante, tribus vicibus distinctis, veluti a somno mortis evigilatus defunctus horrenda voce clamavit, se accusatum, judicatum et condemnatum, corrunt argumenta omnia, quæ ex silentio auctorum coetaneorum petuntur, qui, de S. Brunonis in eremum Cartusiae accessu loquentes, nihil prorsus referre dicuntur de illa historia. Licet enim auctores illi coævi fuerint sancto Brunoni, facile fuit casum illum ignorasse, qui diu et quantum potuit, silentio pressus fuit et sub secreto servatus propter honorem tum insignis viri defuncti, tum ejus familiae. Sed insuper tunc temporis aberat facultas tam prompte communicandi exteris regionibus, quod in aliqua regione evenerat; deerat enim veredariorum et cursorum publicorum commoditas, quæ tunc valde rara erat. Quidquid, inquam, sit de illa opinione etc. Sane, si prodigiosa damnati historia eo modo, quo a nonnullis, teste hic Massono, et ab ipso Cartusiano nostro anonymo verbis proxime recitatis exponitur, accidisse statuat, multo minus hæc habebit, unde a verisimilitudine abhorreat. Verum quæri hic jam potest, primo quidem, an narratio, quæ res ita facta perhibetur, pro noviter ineptique conficta haberi non debeat, seu potius an et quibus quænt antiquitatis testimonio confirmari; secundo autem, an et quam fidem merca-

tur; seu an prodigiosa damnati anastasis, prout hanc illa tradit, reipsa evenit, atque in eremum Sanctum nostrum impulerit. Ac primum quidem ex his præsentibus, alterum vero sequenti § lubet discutere. Non raro fit, ut facta historica, etiam ea, quæ a nemine prorsus revocantur in dubium, certissimeque etiam locum habuere, adjunctis a veritate longissime alienis prorsusque commentitiis, si rite examinentur, inveniantur ornata.

576 Sacros martyrum agones, sævas a tyrannidis in Christi fideles motas persécutiones, commissa inter exercitus inimicos prælia, factas urbium obsidiones, aliæque quam plurima, quæ sæculis retro lapsis gesta sunt, historici tum sacri, tum profani in litteras misere. Verum quot hi sive ab impostoribus credulæ plebis rumoribus decepti sive animi præposteris affectibus abducti, sive denique alia quacumque ex causa in errores illapsi, res seu facta, quæ narrata, falsis omnino ac fabulosis adjunctis non deturpare! Sanctæ Crucis inventio, per Helenam, Constantini Magni matrem, facta, rebus historica fide certis accensenda est, litterisque a Theodoro primo fuit commendata. Verum figmentis quam plurimis postmodum fuit fœdata, uti apud nos tom. I Maii pag. 565 fas est videre. Sancti Mauritii Gloriarumque Thebæorum militum martyrum gloriosum pro fide certamen certum omnino atque indubitatum est. Verum id adjunctis falsis non paucis Suriana sanctorum illorum martyrum Acta exhibent vestitum, uti, quæ de hisce apud nos tom. VI Septembris pag. 540 et seqq. dicta sunt, dilucide ostendunt. Plura non addo, cum vix quidquam magis sit obivium, quam veras historias falsis commentitiisque adjunctis invenire corruptas. Atque hinc jam fit, ut in factis historicis, contra ac Lavinois in sua de vera causa scissus S. Brunonis in eremum Dissertatione vult, rei gestæ substantia ab ejusdem adjunctis sit distinguenda, atque non continuo ex eo, quod hæc falsa sint, falsam pariter esse illam, sit consequens. Falsa ex jam dictis sunt, quibus apud Surium SS. Thebæorum martyrum Passio ornatur, non nulla adjuncta, hæcque nihilominus pro certissima est habenda.

577 Idem obtinet in pluribus aliis aliorum martyrum agonibus aliisque factis historicis, quorum plurima ex historia tum sacra, tum profana forent eradenda, si singula, quæ falsis commentitiisque adjunctis sunt vestita, commentis fabulisque forent accensenda aut certo pro falsis habenda. Atque hæc quidem, quæ de factis, ab ipso statim rei gestæ initio aut certe non diu post in litteras missis dicta hic sunt, multo magis in iis, quæ traditione dumtaxat, a rei gestæ origine per unum alterumve aut etiam per plura sæcula deducta, noscuntur, locum habent. Etsi enim, quod gestum est, ab iis, qui id vel viderunt, vel ex oculatis testibus audierunt, ad alios viva voce transmitti, et ab his deinde ad alios, nulla facta notabili mutatione, propagari facile queat, fieri tamen id vix, ac ne vix quidem potest, si res per unum amplius sæculum ad alios atque alios continua traditione, nullo scripturæ munimine firmata, transmittantur. Jam vero, cum ex supra dictis prodigiosa doctoris Parisiensis anastasis, si locum unquam habuit, centum amplius annis, antequam litteris fuerit mandata, contigerit, mirum sane fuerit, ni nullum vitata, mulataque in adjunctis, quæ eam comitata sint, ad anonymum primorum quinquæ Cartusiae Priorum Chronici auctorem

a rei adjun-
ctis in factis
historicis,

E

mazine in iis,
quæ traditio-
ne noscuntur,

F

A ctorem, qui primus eam in litteras misit, pervenerit. Atque hinc jam fit, ut dubium admodum sit, an is scriptor, dato etiam, prodigium reipsa evenisse, falsis id adjunctis non vestierit, quæ traditione in hisce corrupta didicerit. Qui factum id esse, queat, expono. Horrendi illius eventus substantia in eo unice videtur consistere, quod defunctus, qui pie in speciem vixerat, justo Dei iudicio se accusatum, iudicatum, ac condemnatum trina emissa e feretro, in quo jam positus erat, voce, adstantibus declaravit: unde factum, ut S. Bruno, qui aderat, horribili eventu compunctus, in eremum secesserit.

si distinguenda,

578 Quid si ergo hanc historiam, omnibus fere adjunctis nudatam, quidam temporis lapsu, quo qui accidisset, exponeret, adjunctis pro arbitrio assumptis, ÷ive, quæ vero magis existimabant similia, ornarint, hæcque deinde ita ornata ad anonymum proxime laudatum pervenerit? Fieri sane non nunquam, ut scriptores res, quas adjunctis destitutas inveniunt, adjunctis verosimilibus pro arbitrio exornent, aut etiam adjunctis, quibus eas vestitas inveniunt, nova alia, quæ verosimiliora censent, substituant, argumento esse potest in hac ipsa, quam tractamus, materia Chronographus Cartusianus, num. 205 memoratus, qui sub Elizario Cartusie Priore saculo quarto decimo floruit. Hic enim etsi, quam apud anonymum primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem invenerat, integram de damnato doctore narrationem adoptavit, horrendam tamen historiam, quam anonymus in aula defuncti contigisse refert, in ecclesia factam scribit; hanc autem, quantum opinor, in anonymi narratione mutationem idcirco fecerit, quod hic ad ferale spectaculum totam fere Parisiensem civitatem convenisse tradat, illeque hoc in aula defuncti, utpote tantæ multitudinis haud capaci, factum esse, verosimile haud existimavit. Eadem forte de causa etiam factum fuerit, ut, tres damnati vociferationes, non tribus diebus diversis, sed uno eodemque rediisse, memoriæ prodiderint nonnulli, quorum Sutor lib. 1 de Vita Cartusiana tract. 2, cap. 2 meminit.

inepte non est, uti nec noviter confecta,

579 Et vero, cum horrendum prodigium, si umquam locum habuit, ad anonymum primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem traditione, in adjunctis, ut dictum, verosimiliter vitata, pervenerit, illi sane, quod in hisce minus verosimile videbatur, mutantes, infausti doctoris vociferationibus, non dies diversos tres, ut ille, sed unum dumtaxat non inepte assignasse videntur, maxime cum narrationis substantia sive uno sive tribus diebus diversis tres illæ vociferationes factæ statuuntur, integra maneat, atque illæsa, uti num. præcedenti dicta consideranti patebit. Jam vero, cum id ita sit, verosimilisque etiam appareat, horrendum prodigium, si umquam acciderit, non publice coram innumera populi multitudine, sed intra privatos domus defuncti parietes, paucis adstantibus, evenisse, nec is sane, qui illud et posteriori hoc modo et uno eodemque die factum statuerit, inepte facturus videtur, maxime cum nec hinc narrationis substantia num. præcedenti assignata lædatur. Verum nonne saltem sic noviter quid confectum attulerit? Nec hoc ex capite, ut apparet, ejus fuerit repudianda narratio. Fuerunt enim etiam antiqui, qui damnati vociferationes tres diversas et uno eodemque die, et intra privatos domus defuncti parietes evenisse, crediderunt. Fas est id colligere ex auctore, qui commentarium, quem De quatuor paradisi flumi-

nibus ad purgandam animæ civitatem inscripsit, sermone Gallico contexit. Hujus de damnato doctore narrationem, Latine a se redditam, Laurentius in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 2 recitat, eandemque deinde in Annalium Ordinis sui librum quartum hactenus non vulgatum sermone tum Gallico, quo primitus fuit conscripta, tum etiam Latino intulit Cartusianus noster anonymus.

AUCTORE C. B.

580 Atque hic quidem id facturus, de auctore dicti Commentarii, qui in Parisiensis prodigii adjunctis ab anonymo primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctore dissonat, hunc præfatur in modum: Hic est auctor manuscriptorum codicis in membrana caprina caractere et stylo obsoletis, in archivo Castellionæ familie reperti et in Bibliotheca collegii Societatis Jesu Metensis modo asservati, in quo habetur historia illa Gallico sermone conscripta. Ejus vero scriptorem inter Cartusienses recensemus, quod profiteatur totam suam narrationem a grandævo gravissimoque nostri Ordinis monacho accepisse. Codicem non vidimus, sed ex eo transumptum hujus historiæ testimonium, prout a R. P. Claudio Tifanio Societatis Jesu, Campaniæ provinciæ præposito, et collegium Metense illustrante anno MDCXXXIX missum fuit ad V. P. Carolum le Bret-Cartusie Montis-Dei Priorem, hic de verbo ad verbum, ne apice quidem prætermissis, aut immutatis, subjicimus, ut de ejus antiquitate, et nostris in illud notis lector sanius certiusque judicet; Deinde vero conceptam verbis Gallicis de damnato doctore narrationem, Latina etiam hujus adjuncta ad calæm interpretatione, transcribit. Hanc solam huc transtulisse ad institutum meum suffecerit. Itaque sic habet: Narratur, quemdam Parisiis magistrum existisse, qui omnes alios illius temporis magistros ingenio et scientia superabat. Hic, prout apparebat exterius, honestæ erat conversationis, nec in eo ulli deprehendebantur perversi mores, aut quodcumque turpe vitium, nisi forte vanitas ob insignem scientiam et eximium iudicium, quibus a Domino egregie instructus fuerat. Contigit vero ejus tempore, ut tres præcipuæ nobilitatis scholastici Parisiorum studiorum causa accederent, qui confestim se in disciplinam præfati magistri tradiderunt, quippe qui omnium aliorum magistrorum esset eminentissimus.

utpote in antiquiore, cujus hic

E

F

581 Cumque sub eo vacassent studiis, post longum tempus mortuus est ille. Unde multum contristati discipuli, quem in vita dilexerant magistrum, etiam post mortem honorare pergentes, noctem illam circa defuncti corpus ex speciali devotione vigiliis agere constituerunt. Dicto vero mortuorum Officio, Psalterium inchoarunt. Cumque primum absolvissent Matutinum, sive Nocturnum, corpus, quod hic jacebat mortuum, erexit se et residens in feretro hæc verba protulit: «Æquus est, qui me iudicavit.» Tunc hi tres clerici et socii, qui aderant, circa corpus, etsi vehementer conterriti, nihilominus ab opere pio non destiterunt, sed alterum Psalterii nocturnum prosecuti sunt, quo expleto, defuncti corpus, sicut prius erigens se dixit: «Justus» et æquus est ille, qui me iudicavit et condemnavit.» Tunc tres illi clerici magis adhuc obstupefacti, quam antea fuerant, crucis signum sibi imprimentes, tertium Nocturnum devotissime inceperunt; quo expleto, idem corpus, tertio caput erigens, dixit: «Justus et æquus est ille,» qui me iudicavit et condemnavit et tortoribus

narratio datur.

» addixit

auctore
C. B.

» addixit et tradidit. » Hisque dictis, defuncti corpus quasi subitaneus turbo adveniens abreptum ex omnium oculis asportavit, nec deinde, quid de eo factum fuerit, resciri potuit. Illi vero tres clerici, qui ejus fuerant discipuli, stupore vehementi acerboque dolore percussi sunt ex tam infelici magistri exitu. Tunc ad propria se recipientes sciscitati sunt per notos et familiares, quam de causa vir tantus penis aeternis addictus esset. Et post factam sedulam inquisitionem nihil agnoscere potuerunt, quod mortale peccatum secundum externa indicia judicandum esset, excepta vana gloria. Quam ob rem hi tres clerici, viri potentia et generis nobilitate conspicui, concepto divinorum judiciorum timore, communi statuere consilio ad salvandas animas suas et perpetua periculum damnationis evadendum mundi conversationem derelinquere, et in solitudine duram ac severam vitam rationem suscipere et obire.

scriptore fundata. Tempus circiter,

B

582 Divino igitur concitati spiritu in Burgundiam ad locum desertum et incultum, montibusque obsitum perrexerunt, ubi inter montes, constructis cellulis, religiose admodum et austere vixerunt. Et sic per hos viros tres sanctos, et eos, qui, exemplum illorum secuti, idem vitam genus duxerunt, coepit et adhuc stat, et observatur Ordo Cartusienis, sicut a quodam ex majoribus et antiquioribus ejusdem Ordinis, haec omnia narrante, coram domina femina Sancti Pauli comite audivi. Ita habet tota de infasto doctore auctoris libri *De quatuor Paradisi fluminibus e Cartusiani nostri anonymi interpretatione narratio; sequentia autem, ut tempus, quo circiter libri illius auctor floruerit, determinet, subjungit*: Auctorem narrationis hujus circa Gersonis vel Antonini tempora tantum vixisse, putat Launois et ex duobus conjicit, ex Gallica locutione, quam ad illorum aetatem pertinere vult, et ex modo loquendi, quem etiam contendit notitiam rei nondum satis compertam et receptam importare. Sed docti alii aliter sentiunt. Claudius Tifanius, de quo supra, ex stylo tam ejusdem narrationis, quam totius codicis censuit esse seculi decimi tertii; idque etiam probari potest ex his vocibus subobscuris, quas in eadem narratione (uti etiam revera in hac occurrunt) occurrere asserit Raynaudus. Una est USELLE, altera GRAIGNEUR. Prima significat VIGILIAM, posterior significat MAGNUM. Quae ultima vox in eodem capite citati codicis reperitur, ubi auctor haec verba Ecclesiastici: « Quanto magis gnus es, humilia te in omnibus, » sic idiomate illo Gallicano desito vertit, DE TANT HUMILIE TOY PLUS, COMME TU SERAS GRAIGNEUR. Et in apographo, a praefato Claudio ad Montem-Dei transmissio, haec adhuc dictiones antiquissimae et obsoletae leguntur: « QUE DIEU ABSOILLE, id est, DEUS ABSOLVAT. »

quo hic ex Cartusiani nostri opinione floruerit,

585 Ex his omnibus auctorem hujus narrationis esse antiquiorem, quam putavit Launois, satis evidens est. Et adhuc evidentiore erit, si quamnam sit haec femina sancti Pauli comes consideretur. Haud dubium, quin cujusdam comitis sancti Pauli uxor fuerit. Historiam familiae dominorum de Castellione super Matronam, a quibus antiqui comites Sancti Pauli, ab Andrea Du Chenio editam perlegimus, et inter comitum sancti Pauli uxores nullam reperimus erga nostrum Ordinem praecipue propensam praeter Mariam Joannis II ducis Britanniae et Beatricis ab Anglia filiam, Guidonis III comitis sancti

Pauli uxorem, matrem vero Mathildis, comitis D Valesii conjugis, et cum eo Cartusiae Pontis Beatae Mariae fundatricis. Guido ejus maritus fuit comes sancti Pauli post mortem Joannae, suae consanguineae, filiae et haeredis Joannis comitis Blesensis, ejusdem Guidonis patris. Hanc Joannam Petri comitis Alenconii uxorem (quo mortuo sine liberis anno mclxxxiii vidua remansit) primum existimavimus eam esse feminam comitem Sancti Pauli, de qua in praefata narratione, quia fuit magna benefactrix Cartusiae vallis Sancti Petri, et quasi altera fundatrix Parisiensis, in qua quatuordecim cellas edificavit et dotavit. Sed licet redditibus comitis Sancti Pauli usque ad annum mclxxxiii, quo obiit, fructa fuerit, nusquam tamen nec in documentis utriusque Cartusiae, nec in citata Duchonii Historia reperimus, eam titulum gessisse comitis Sancti Pauli, sed tantum Alenconii et Blesarum. Quam ob rem hanc feminam comitem, in cujus praesentia haec narratio facta est, censuimus esse potius praefatam Mariam, cujus parentes materni, reges videlicet Angliae, magni fautores nostri Ordinis extitere. Haec autem vixit cum Guidone Marito ab anno mcccxi ad annum mcccxxv, quo ille obiit, cui diu superstit, in viduitate perseverans usque ad mortem, quam oppetiit anno mcccxxxix. Cum igitur istius codicis scriptor coaetaneus fuerit praefatae comitis, hancque historiam acceperit, ut ibidem testatur, a quodam Cartusienso monacho antiquissimo, hinc colligimus, hunc fuisse supparem nostro anonymo, qui primus historiam scriptis mandavit, cum jam in Ordine nostro vivere potuerit ante annum mclxxx, ac proin patet, rem illam indubitam jam fuisse seculo decimo tertio, id est, annis ut plurimum octoginta post mortem sociorum sancti Brunonis, et eo tempore, quo Cartusienis Ordo coepit et primaria domo latius diffundi.

584 Haec Cartusianus noster anonymus, ut, reque ipsa scripsisse, quo circiter tempore narrationis proximae huc transcriptae auctor floruerit, determinet. Et sane ex iis, quae de comitissa S. Pauli in medium adducit, sat verosimile apparet, floruisse eum aut saeculo tertio decimo jam prope elapso, aut potius tunc, et aliquot saeculi proximae sequentis annis. Nec contrarium evincunt duae Launoii conjecturae, quarum alteram hic scriptor repetit a Gallica locutione, alteram a modo loquendi, tam hunc, quam illam ad Gersonis et S. Antonini aetatem pertinere contendens. Modus enim loquendi, quem auctor adhibet, notitiam rei nondum satis compertam et receptam, ut vult Launois, reipsa importet, nondum tamen hinc consequens erit, ut narratio ejus ad Gersonis et S. Antonini aetatem pertineat, itaque duntaxat existimavit Launois, quod Gersonem, qui de prodigio dubitantis fere in modum loquitur, primum fuisse velit, qui id in litteras miserit. Ast id a vero alienum esse, ex jam supra dictis satis liquet. Adhaec, cum Launois, feralem de doctore damnato narrationem, antequam a Gersono scriptis consignaretur, fuisse confictam, affirmet, quid ni de ea, veluti de re nondum satis comperta receptaque, loqui potuerit, qui ante Gersonis aetatem scripserit? Quod modo ad Gallicam, qua, de cujus aetate hic disserimus, auctor libri *De quatuor Paradisi fluminibus* utitur, locutionem pertinet, cum is, ut Cartusianus noster anonymus verbis proximae recitatis docet, feralem, quam suppeditat, de doctore damnato narrationem e Cartusiano grandaeco coram Maria Sancti

cti

A cti Pauli comite, quæ ad annum usque 1559 vitam protraxit, intellexerit, fieri potest, ut hoc non diu ante hunc annum acciderit, cumque fieri queat, ut rem, cum primum eam audierat, in literas non miserit, id forte dumtaxat anno circiter 1530 fecerit; quo tempore locutionem Gallicam ab ea, quæ Gersonis ætate seu sæculi decimi quinti initio fuit, tam fuisse diversam, ut inde, tunc primum, qui illam adhibuit, scripsisse auctorem, concludere potuerit Launoius, mihi sat verosimile non apparet, quod quinquaginta dumtaxat aut paulo etiam plurium annorum spatium in linguas seu idiomata non soleat tantam mutationem inducere.

seu potius, quod scripsit, didicisse videatur.

585 Atque hinc jam fit, ut nec indubitanter adherere ausim Tifanio, qui narrationem, de qua hic, integrumque, qui hanc includit, codicem sæculi tertii decimi esse, e solo, quo auctor utitur, stylo censuit. Neque enim video, cur hic anno circiter 1530 talis fere adhuc esse nequierit, qualis fuisse putatur sæculo tertio decimo jam senescente seu anno 1292, ante quem narratio illa litteris mandata verosimiliter non fuit, uti ex vis, quæ verbis proxime recitatis Cartusianus noster

B anonymus docet, pronum est eruere. Ulut sit, cum eandem narrationem ab auctore, qui eam in literas misit, fuisse tunc primum, cum Maria, Joannis II ducis Britannia filia Sancti Pauli comes esset, seu eo temporis spatio, quod ab anno 1292 usque ad annum 1559 excurrit, e propectæ admodum ætatis Cartusiano auditam, ex iisdem Cartusiani nostri anonymi verbis etiam intelligatur, tempus equidem, quo circiter illa auctori, a quo scriptis consignata fuit, verosimiliter innotuerit, definitum habemus; quod præcipuum hic est, atque ad institutum præsens fere sufficit, licet interim, an propectæ admodum ætatis Cartusianus, e quo hic luctuosam historiam didicit, non serius, quam octoginta post sociorum S. Brunonis obitum annis floruerit, dubium admodum idcirco apparet, quod nullum ex his ultra annum 1143 vitam protraxisse inveniam, fierique, uti ex jam dictis pronum est eruere, facile possit, ut, qui historiam litteris mandavit, eam non ante annum 1550 ex illo propectæ ætatis Cartusiano audierit. Quale porro de præfata narratione Cartusianus noster anonymus iudicium ferat, nunc habe. Hujusmodi, inquit, narratio satis

C ingenua ac sincera videtur, totiusque historiae medullam prorsus candide exprimit ex antiquorum testimoniis. Ibi enim habes prodigium illud accidisse Parisiis, nec non ejus occasione Cartusense institutum habuisse originem.

586 Trina quoque vociferatio perhibetur a solis damnati magistri amicis in ejus domo audita. Nihilque occurrit pristinae nostri anonymi narrationi non consentaneum præter trinam illam vocem repetitionem, quam non tribus diebus, sed eodem die ter factam dicit. Quod vero ibi narretur cadaver ab oculis adstantium venti turbine sublatum disparuisse, nullam fert contradictionem, cum noster anonymus et alii citati auctores, quid de eo factum fuerit, siluerint. Nam illud in sterquilinio sepultum fuisse, soli recentiores meminere ex consequentia idonea, quia damnatio ejus certa erat. Ita ille; verum plus aliquid, quam hic assignet, inter anonymi primorum quinque Cartusiae Priorum Chronographi narrationem, aliamque, quam libri De quatuor Paradisi fluminibus auctor suppeditat, discriminis intercedit. Ille enim,

Narrationem illam idem Cartusianus anonymus

contra ac abs hoc fit, innumeram populi multitudinem ad ferale doctoris, justo Dei iudicio sese damnatum vociferati, spectaculum accurrisse eique adeo adfuisse, non obscure indicat, quod interim adjunctum si a narratione abfuerit, minus hinc evadet isthæc creditu difficilis veroque absimilis, uti ex jam dictis satis patet, magisque adhuc patescet ex iis, quæ dicturus sum, postquam quæ Launoio, prædictam narrationem ut futilem explodenti, Cartusianus noster anonymus opponit, huc transcripsero. Sic itaque post verba proxime recitata prosequitur: Launoius, qui veterum et modernorum circumstantias confundit, eorumque dissonantiam multis exaggerat, in hanc narrationem velut « ineptam plenamque » ignorantia » insurgit ex tribus maxime; primo, quod « Adolescentibus seu tribus clericis vel » scholaribus Cartusianorum Ordinis initium » ascribat; » Secundo quod ejusdem Ordinis » Fundamenta in montibus Burgundia jacta » fuisse referat; tertio quod, que de sublato » magistri cadavere tradit, cum picturis et parietinis monasterii Parisiensis non concordent. »

587 Ad primum respondemus, eam narrationem fuisse verbotenus solummodo factam ab illo monacho et ideo codicis scriptorem, qui forsitan ea diu post scripsit, fallente memoria, facile decipi potuisse. Nam fatemur, ibi de tribus tantum clericis nominatim commemorari, cum revera septem fuerint, inclusis duobus laicis, qui Ordinis fundamenta posuerunt, quos tamen omnes non constat spectaculo adfuisse. Sed indene recte inferatur totius historiae falsitas, cordatus lector judicet. Imo, quod ibi ab aliis auctoribus discrepat, ex contextu ejusdem narrationis sine labore conciliatur. Etsi enim auctor trium tantum in cursu suæ narrationis meminerit, plures tamen Ordinem instituisse innuit, cum sub finem sermonis addit: « Et » par ces trois Saints hommes, et par ceux, qui » prendrent exemple à eux, et vesquirent et » converserent aussy comme eux, fut commencié, et est encore maintenue et gardée l'Ordre » de Chartreux. » Id est, « Et sic per hos viros tres sanctos et eos, qui exemplum illorum secuti sunt, et idem genus vite duxerunt, » cœpit et adhuc stat et observatur Ordo Cartusienus. » Et superius: « Lors ces trois » clerics et lor compagnie, qui estoient environ » le corps: Tunc hi tres clerici et socii eorum, » qui erant circa corpus. » Nonne quatuor alii, qui cum tribus his clericis initium Ordini dederunt, contineri potuerunt in illo cœtu? Sed etsi daremus, nullam prorsus ibi fieri mentionem nisi de tribus clericis, nonne fieri potuit, quod ex illo septenario numero tres quidem tantum funeri adfuerint, sed qui alios quatuor postea secum in solitudinem traxerint?

588 Nam revera eos idem vite genus pluribus aliis persuadere voluisse, coniecimus ex Radulpho et Fulcio, quos lucrari Deo sanctus Bruno adnisis fuerat, etiam voto cum eis emissio habitum induendi monasticum; de quibus nihilominus jure dubitari potest, an præsentibus fuerint spectaculo, quandoquidem et ante illud patratum tale votum emisisse potuerunt. Præterea ex septem primis patribus tres tantum videntur proprie clerici dicendi, nempe S. Bruno, Lauduinus et Hugo; nam ex quatuor aliis duo erant canonici Sancti Ruffi, et duo laici. Denique

AUCTORE C. B.

E rationum momentis, quæ ipsis

F

ejus verbis proferuntur,

AUCTORE
C. B.

que in illa narratione magister ille dicitur defunctus fuisse diu, postquam tres illos clericos docuisset. Sic enim ibi legitur: « Et quant il i » orent estè et lonc tème leur mestre mourut, » id est, « Cum sub eo studuissent, diu post » magister eorum defunctus est, sive ut red- » didimus supra, dumque sub eo vacassent stu- » diis, post longum tempus mortuus est ille. » Launoius vero hæc verba sic interpretatur: « Qui cum illos aliquamdiu docuisset, abiit e » vita. » Sed in hac interpretatione, inviti dici- » mus, non fuit sincerus; nam « Aliquamdiu » non significat « long-tems » sive « Per longum » tempus, » sed « Per aliquod tempus. » Cum igitur ille homo obierit diu, postquam illos tres clericos docuisset, non erant tunc illi in statu ADOLESCENTIS strictè sumpto, ut videtur sumptum a Launoio, ut narratio hæc inde ineptior appareret. Nec etiam scholares erant, sed duo ex ipsis jam doctores et magistri, ut constat de S. Brunone et Launoio. Neque id impedit, quo minus quidam ex aliis sociis S. Brunonis scholares forsitan tunc fuerint; nam duo Stephani satis juvenes erant, qui nondum ad sacerdotium erant promoti.

B
contra Lau-
noium tuetur.

589 Nihil ergo ineptum in hac narratione occurret cuicumque lectori, verborum illius sensum benigne et sine ulla animi occupatione interpretanti. Quidquid ad hæc reponant adversarii, fundum tamen, ut ita loquamur, ipsius historiæ totaque illius substantia constanter perseverabit, nec illam subvertere poterunt tam leves in adjunctis dissonantiæ. Haud satis possumus mirari Launoii, viri perspicacissimi, in hac observatione inconsiderantiam, qui cum prius cap. 1 suæ Dissertationis, in expositione testimonii Petri Cluniacensis legisset, et scripsisset « Servari in Burgundiæ finibus, » sive « partibus, » ut alibi legitur, « professionem » quamdam, » id est, Cartusiensem, « multis » aliis monastici propositi sanctiorem, » et in expositione testimonii Jacobi de Vitriaco, « Est » alia Sanctorum Congregatio, quos Cartusien- » ses appellant, in ultimis Burgundiæ partibus, » hic nihilominus auctorem codicis ineptiæ et ignorantia arguit, quod fundamenta Ordinis in Burgundiæ montibus jacta fuisse retulerit. Licet enim Major Cartusia modo sita in Delphinatu censeatur, olim tamen in Burgundia computabatur, quia et Sabaudia et Delphinatus erant partes veteris Burgundiæ. Unde et astruitur codicis Castellionei antiquitas, cujus auctor si scripsisset post annum mccccxvi, quo vel circa Delphinatus regno Franciæ ascribi cœpit, aliter de Delphinatu locutus fuisset. Ad in jam superius fecisse satis arbitramur, cum diximus, recentiores tantum, inter quos picturas et parietinas Cartusiæ Parisiensis ascribimus, advenisse hujusmodi sepulturam in sterquilinio, licet similior vero videatur, quam illa a turbine asportatio. Hæc sunt, quæ Launoio, suppeditata a libri De quatuor Paradisi fluminibus auctore narrationem veluti ineptam ignorantiaque plenam, explodenti, Cartusianus noster anonymus opponit.

C
cumque ea
vere repudi-
anda non sit,

598 Et vero Launoius immerito sane eam repudiat vel ex eo, quod Cartusienis Ordinis fundamenta in Burgundiæ montibus jacta referat, vel quod infausti doctoris cadaver a demone arreptum ac sublatum, contra ac Cartusiæ Parisiensis picturis exprimitur, insinuet. Vere enim

montes, Majorem Cartusiam complectentes, Sancti nostri ætate ad veterem Burgundiam spectabant, uti liquet ex iis, quæ in Notitiis Galliarum ad vocabulum Burgundia in medium adducit Vale- sius. Quod vero de damnati cadavere non idem, quod in Cartusiæ Parisiensis picturis exprimitur, factum prodatur, nihil plane ad rem facit, cum Parisiensis Cartusiæ picturæ, dato etiam, Parisiense prodigium accidisse, non ea polleant auctoritate, ut, quod cum hisce pugnat, rejiciendum sit. Nec inepta etiam, de qua hic, reputanda est narratio, quod tribus adolescentibus seu clericis seu scholaribus Cartusianorum Ordinis initium adscribat. Hos enim, cum id fecerunt, adolescentibus non amplius fuisse, innuit. Adhæc etsi horrendo damnati spectaculo tres dumtaxat adfuisse tradat, plures tamen Ordinem instituisse, orationis contextu indicat, nec eos omnes scriptorum antiquorum ullus, qui spectaculi meminerit, præsentibus eidem adfuisse affirmat. Sed etsi id plerique ex his diserte etiam assererent, consecrarium dumtaxat foret, hos inter et libri De quatuor Paradisi fluminibus auctorem in adjunctis exacte non convenire. Verum quid tum? Id dumtaxat argumento est, hunc non ex eodem fonte, e quo illi, hausisse, non autem narrationem, quam suppeditat, a narratione, quam illi, in substantia esse diversam, aut hanc idcirco a veritate existere alienam. Potest enim, uti ex jam supra dictis liquet, narrationis cujuspiam substantiam veritatis esse exactissime consona, licet interim adjunctis aut certo falsis aut dubie dumtaxat veris sit vestita. Et vero hujusmodi esse adjuncta omnia, quæ vestiunt tum narrationem, quam primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronologus alique hunc secuti suppeditant, tum alteram, quæ libri De quatuor Paradisi fluminibus auctori adscribitur, persuasum idcirco habeo, quod, quibus tum hæc, tum illa ornatur, nata sint e sola traditione, ad tempus usque, quod a rei gestæ origine centum amplius annis distat, deducta, quæ, cum tamdiu absque scripturæ munimine durat, facere solet, ut ad rei gestæ substantiam adjuncta non pauca, quæ initio erant ignota, accedant.

591 Hinc, dato etiam, luctuosam damnati historiam accidisse, dubium mihi semper erit, an Sanctus noster, quod tamen ex libri De quatuor Paradisi fluminibus narratione supra huc transcripta concludendum apparet, Parisiis unquam studuerit. Dubium itidem, quod auctor hoc dato, semper manebit, clericusne, an doctor exstiterit, qui damnationem suam adstantibus e feretro manifestavit. Doctorem tamen eum supra plerumque nominavi, quod hoc titulo a primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronologo, aliisque hunc secutis ornetur. Etsi itaque, qua de hic disputamus, narratio ab ea, quam antiquior Sancti nostri biographus alique hunc secuti suppeditant, in adjunctis differat, repudiandam propterea esse, consequens non est. Nec est, quod reponas, solam esse, quæ doctoris damnati prodigium, non publice, sed intra privatas defuncti ædes coram paucis accidisse statuat. Etsi enim id ita sit, illam auctorem libri De quatuor Paradisi fluminibus, a quo in litteras missa fuit, e provecæ ætatis Cartusiano, ut supra dictum, didicist. Quare cum hic feralem historiam e Cartusianis, quibuscumque vivebat, haud dubie audivisset, debet hæc testimonii multorum instar haberi, hincque de eadem, veluti a pluribus tradita, supra etiam sum locutus. Accedit, testimonia antiqua supra adducta, quæ prodigium publice

D
E
F
nec, quæ in
hac præcipue
fundatur,
opinio supra
dicta repu-
dianda est.

A publice factum statuunt, ex anonymi primorum quinque Cartusie Priorum chronographi narratione esse accepta, omniaque proinde simul sumpta testimonium quodammodo non nisi unum constituere. Jam vero cum hæc ita sint, nihilque præterea contra libri De quatuor Paradisi fluminibus narrationem militet, nec hæc, nec opinio, quæ in hac præcipue fundatur, quæque Parisiense prodigium non publice, sed coram paucis dumtaxat factum statuit, rejicienda est, veluti inepta noviterque conficta.

§ XXIII. Quam fidem mereatur opinio, quæ doctoris damnati anastasim in privatis hujus ædibus coram paucis accidisse statuit, et quid tandem de hac etiam ita considerata censendum.

Cum traditiones, utut in adjunctis falsæ, veri aliquid

N Non raro, quæ traditione dumtaxat noscuntur, facta historica, utut adjunctis falsis vestita, veri etiam aliquid complecti, e dictis § proxime prægresso pronum est eruere. Attamen ut, quæ modo de luctuosa damnati historia dicenda hic sunt, luculentius pateant, lubet adhuc quædam, a præsentis instituto non omnino aliena, quæ Papebrochius noster suppeditat, in medium proferre. Hic itaque in suis ad Exhibitionem errorum Responsionibus articulo 19, num. 10 ita scribit: Contingit... sæpe, traditionis substantiam talem esse, ut, licet non nisi temere possit in dubium revocari, etiam coævorum testimoniis destituta; puta quod aliqua S. Ursula cum plurima turba sociarum a barbaris fuerit ante urbis Colonien-sis, ab iis obsessæ, muros interfecta etc.; quod S. Dionysius episcopus Roma missus in Galliam, Parisiis fidem predicaverit, et suo sanguine consignarit, aliaque similia; contingit, inquam, sæpe, ut ea, quæ primæ traditionis substantiæ postea accesserunt tamquam ex traditione aut revelatione (ut factum per compositiones Legendarum, puta Legendæ Dionysianæ seculo IX. Ursulanæ seculo XI) merito rejiciantur, ut recentiorum somnia commentaque, toti retro antiquitati ignota: recentiorum, inquam, non respectivo ad nos hodie viventes, sed respectivo ad rem, ipsos seculis multis prægressam. Ita rectissime, ut mihi equidem apparet, laudatus Papebrochius, qui deinde eodem articulo num. 15 hæc etiam huc spectantia suppeditat, Traditionibus popularibus, sacris vel profanis... plerumque veritatis aliquid quoad substantiam subest, sed multum furfuris successive aspersum, a quo difficile sit, eas sic repurgari, ut hominis prudentis intellectus iis, tamquam eatenus certis, citra formidinem acquiescat: ac postea num. 19 etiam ista: Fama, principio plerumque minimo et sæpe non vero orta,

» Mobilitate viget viresque acquirit eundo
» Parva metu primo; mox sese attollit in
» auras
» Ingressiturque solo et caput inter nubila
» condit.

595 Eodem fere modo se habet traditio popularis. Principium ejus plerumque est factum aliquid memorabile, vel quod reipsa contigit aliquando, sed cursu temporis talibus ornamentis atque additamentis induitur, ut seipsum postea miretur et vix agnoscat; vel quod ab otioso ingenio prisca rerum origines in sui suorumve commendationem indagantis, fingitur contigisse; et a levi vulgo, avide, quod optat, credente, adoptatur pro vero, et colitur pro tali per multa sæpe secula. Exempla tam in sacra quam profana historia occurrunt. Hæc omnia de traditionibus Papebrochius, et sane, ut jam dixi, rectissime. Quam ob rem, cum secundum hæc non raro contingat, ut, quamvis traditiones aut, si mavis, narrationes, quæ solis traditionibus superstruuntur, falsitatibus plurimis sint infectæ, veræ tamen in substantia sint, aut certe veri aliquid quantum ad hanc contineant, fieri facile potest, ut Cartusianorum de horrendo, quo S. Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigio Parisiensi traditio, aut, si mavis, anonymi primorum quinque Cartusie Priorum Chronographi aliorumque supra laudatorum scriptorum de eodem narratio, e traditione illa primitus profecta, in substantia vera sit, aut certe veri aliquid quantum ad substantiam contineat, etsi ad eam non pauca adjuncta falsa eo modo, quem supra exposui, temporis lapsu accesserint. Ut clarius loquar, fieri potest, ut, Sanctum nostrum prodigio, quo defunctus, in feretro jam positus, primo sese accusatum, deinde judicatum ac tandem condemnatum, adstantibus declarasset, in eremum pulsus fuisse, primum ejus socii discipulive sequacibus suis narrarint, horumque deinde posterius, re temporis lapsu falsis adjunctis aucta, prodigium illud publice coram infinita propemodum populi multitudine accidisse, damnatque voces tribus diebus diversis redidisse, crediderint, licet interim feralis historia intra privatas defuncti ædes coram paucis dumtaxat, quorum unus fuisset S. Bruno, accidisset, damnatque voces, non tribus diebus diversis, sed uno eodemque repetitæ fuissent.

594 Quid si ergo res posteriori hoc modo evenisse statuit, a verisimilitudine omnino non abhorret,

» Quid si ergo res posteriori hoc modo evenit? Sane, qui ita vere factam autamarit, haud multum a verisimilitudine ejus abhorrebit opinio, imo vero potuerit utcumque verosimilis videri. Ita puto, quod, ut jam supra satis insinuavi, subinde etiam fiat, ut facta historica, etiamsi silentio a scriptoribus omnibus contemporaneis sint suppressa, ad eosque, a quibus tandem litteris fuere commendata, traditione dumtaxat, quæ centum amplius annis a rei gestæ origine distet, fuerint transmissa, pro veris sint habenda, nec, quo minus Parisiense prodigium, si non publice, sed coram paucis tantum intra privatas defuncti ædes accidisse statuatur, factis hujusmodi accenseri queat, universale de eo scriptorum omnium, qui integro primo, e forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente floruerunt, obstet silentium, utpote cujus ratio non inepta, a facti ignoracione repetita, occurrit. Cum enim luctuosus eventus, si non publice acciderit, Guibertum de Novigento aliosque scriptores antiquos supra recensitos facile latere potuerit, non est sane, cur eorum de hoc mirum accidat silentium, aut rem ex hoc falsam esse arguamus. Adhæc, nisi Parisiense prodigium, quo in eremum actus sit S. Bruno, coram paucis saltem intra privatas defuncti ædes locum habuisse admittatur, oportet, ut vel ipsimet Cartusiani horribilem historiam ex toto confinzerint, vel ut jam ab aliis confictam adoptarint;

ACCIONE
C. E.
subinde contineant, opinio, quæ damnati prodigium coram paucis tantum

E

F